

AP
6

D.d. 42

Ob We

Ob gel

Theol. hist.
P. II. 277

2

AUREA BULLA
KAROLI QUARTI
ROM. IMPERATORIS

Norimbergæ

et

Metis

ANNO MCCCLVI

SANCITA

ex

AUTOGRAPHO

famigeratissimo,

quod

In Reip. Mæno-Francofurtensis Archivo

sanctè adservatur,

fideliter et diligenter Anno 1681

descripta & edita

ab

HENRICO GÜNTERO
THÜLEMARIO.

Tertium recusa

ANNO M DC XCVII.

OMnipotens eterne Deus spes unica mundi
Qui celi fabricator ades qui conditor orbis
Tu populi memor esto tui sic mitis ab alto
Prospice ne gressum faciat ubi regnat erinis
Imperat allecto leges dictante megera
Sed potius virtute tui quem diligis hujus
Cesaris insignis Karoli Deus alme ministra
Ut valeat ductore pio per amena virecta
Florentum semper nemorum sedesque beatas
Ad latice intrare pios ubi semina vite
Divinis animantur aquis & fonte superno
Letificata seges spinis mundatur ademptis.
Ut messis queat esse Dei mercisque future
Maxima centenum cumulare per horrea fructum.

(SYLLABUS CAPITUM
AUREÆ BULLÆ)

- Cap. I. *Qualis esse debeat conductus Electorum & a quibus*
 II. *De Electione Regis Roman*
 III. *De sessione Treveren Colon & Moguntin Archiepiscoporum*
 IV. *De Principibus Electoribus in communi*
 V. *De jure Comitum Palatini & etiam Saxonie Ducis*
 VI. *De comparatione Principum Electorum ad alios Principes communes*
 VII. *De Successione Principum*
 VIII. *De Regis Boemie & regnicolarum ejus immunitate*
 IX. *De auri argenti & aliarum specierum mineris*
 X. *De monetis*
 XI. *De immunitate Principum Electorum*
 XII. *De Congregatione Principum*
 XIII. *De revocatione Privilegiorum*
 XIV. *De hys quibus ut indignis auferuntur bona feudalia*
 XV. *De conspiratoribus*
 XVI. *De Pfalburgeriis*
 XVII. *De diffidacionibus*
 XVIII. *Litera intimacionis*
 XIX. *Forma procuratorii mittendi per eum Principem Electorem qui Nuncios suos ad electionem faciendam duxerit destinandum*
 XX. *De unione Principatuum Electorum & jurium eis connexorum*
 XXI. *De ordine processionis inter Archiepiscopos.*

In nomine Sancte & individue Trinitatis feliciter, Amen.

KAROLUS QUARTUS divina favente clementia Romanorum Imperator semper Augustus & Boemie Rex ad perpetuam rei memoriam. Omne Regnum in se divisum desolabitur: Nam Principes ejus facti sunt socii furum. Ob quod Dominus miscuit in medio eorum spiritum vertiginis, ut palpent in meridie, sicut in tenebris, & candelabra eorum movit de loco suo, ut ceci sint & duces cecorum. Et qui ambulant in tenebris, offendunt; & ceci mente scelera perpetrant, que in divisione contingunt. Dic Superbia, quomodo in Lucifero regnasses, si divisionem auxiliatricem non habuisses? Dic Sathan invide, quomodo Adam de Paradiso ejecisses, nisi eum ab obedientia divisisses? Dic Luxuria, quomodo Trojam destruxisses, nisi Helenam à viro suo divisisses? Dic Ira, quomodo Romanam Rempublicam destruxisses, nisi in divisione Pompejum & Julium sevientibus gladiis ad intestina prelia concitasses? Tu quidem Invidia Xpianum Imperium, à Deo ad instar sancte & individue Trinitatis, fide, spe & caritate, virtutibus Theologicis, roboratum, cujus fundamentum super Xpianissimo regno feliciter stabilitur, antiquo veneno, velut serpens in palmites Imperiales, & membra ejus propinquiore, impio scelere vomuisti, ut concussis columpnis totum edificium ruine subjiceres, divisionem inter septem Electores sacri Imperii, per quos velut septem candelabra lucentia in unitate Spiritus septiformis, sacrum illuminari debet Imperium, multotiens posuisti. Sane cum ex officio, quo Cesarea dignitate potimur, futuris divisionum periculis, inter Electores ipsos, de quorum numero ut Rex Boemie esse dinoscimur, ratione duplici, tam ex Imperio, quam Electionis jure, quo fungimur, occurrere teneamur: Infra scriptas Leges, ad unitatem inter Electores fovendam, electionem unanimum inducendam, ac detestande divisioni predictæ, variisque periculis ex ea sequentibus, aditum precludendum. In solempni Curia nostra Nurembergeñ assidentibus nobis omnibus Principibus Electoribus, ecclesiasticis & secularibus, ac aliorum Principum, Comitum, Baronum, Procerum, Nobilium, &

B

Civi.

Civitatum multitudine numerosa, in folio Majestatis Cesaree Imperialibus Infulis, insigniis, & diademate decorati, matura deliberatione previa, de Imperiali potestatis plenitudine edidimus, statuimus, & duximus sancien- das, sub Anno Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo sexto, Indic- cione nona, quarto Idus Januar. Regnorum nostrorum anno decimo, Impe- rii vero primo.

Qualis esse debeat Conductus Electorum, & à quibus. I.

Decernimus, & presenti Edicto Imperiali perpetuo valituro sancimus, ex certa scientia, & de Imperiali potestatis plenitudine, ut quotiens- cunque & quodocunque futuris temporibus necessitas sive casus Electionis Regis Romani in Imperatorem promovendi emerferit, & Principes Electo- res ad Electionem hujus, juxta antiquam laudabilem consuetudinem, ha- buerunt proficisci, unusquisque Princeps Elector, si & quando super hoc fuit requisitus, quoslibet Principes coelectores suos, vel ipsorum Nuncios, quos ad Electionem ipsam transmiserint, per terras, territoria & loca sua & etiam ultra, sicut longius poterit, conducere teneatur, & eis absque dolo prestare conductum, versus Civitatem, in qua talis Electio fuerit celebra- da, & ab illa etiam redeundo, sub pena perjurii, ac perditionis, pro illa dumtaxat vice, sue vocis, quam in Electione hujusmodi fuerat habiturus. Quas quidem penas eos, vel eum, qui in prestando memorato conductu re- belles, seu rebellem, negligentes vel negligentem se prebuerint, eo ipso de- cernimus incidisse.

Statuimus insuper & mandamus universis aliis Principibus, Feuda a sa- cro Imperio Romano tenentibus, quocunque nomine censeantur, nec non Comitibus, Baronibus, Militibus, Clientibus, Nobilibus & Ignobilibus, Civibus & Communitatibus Castrorum, Civitatum & Locorum sacri Im- perii universis, ut eodem tempore, dum videlicet Regis Romani in Im- peratorem promovendi Electio celebranda occurrerit, unumquemque Principem Electorem, ac ipsis vel eorum aliquo conductum hujusmodi postulantiem, vel ejusdem Nuncios, quos ad Electionem ipsam direxerit, ut prefertur, per territoria sua & alias, quanto possint remocius, absque do- lo, modo predicto conducant.

Si qui vero huic nostre Constitutioni contraire presumpserint, sub- scriptas ipso facto penas incurrant. Omnes quidem Principes & Comites, Barones, Nobiles, Milites, & Clientes & universi Nobiles contrarium fa- cientes, reatum perjurii & privationem omnium feudorum, que a sacro Rom. Imp. & a quibuscunque aliis obtinent, & etiam omnium possessionum
suarum

fiarum a quocumque habitarum, incurrant. Omnes quoque Cives & Communitates, contra premissa facere presumentes, similiter sint perjuri, & nihilominus universis suis juribus, libertatibus, privilegiis, gratiis, a sacro obtentis Imperio, sint omnino privati, & cum personis ac bonis suis omnibus bannum & proscriptionem Imperialem incurrant. Et eosdem quos ipso facto ex nunc, prout ex tunc, omni jure privamus, deinceps cuilibet hominum autoritate propria, & sine iudicio seu invocacione magistratus cujuslibet impune licebit invadere, nullamque penam propter hoc invadens ipsos debet ab imperio, aut quovis alio formidare, presertim, cum contra Rempublicam & sacri statutum ac dignitatem Imperii ac etiam contra honorem proprium & salutem, tante rei temerarii neglectores, tanquam rebelles, inobedientes & perfidi, infideliter & perverse agere convincantur.

Decernentes insuper & mandantes, ut omnium Civitatum Cives & Communia, jam dictis Principibus Electoribus & eorum cuilibet hoc poscenti, eorumque Nunciis, victualia in communi precio atque cursu, pro suis, seu Nunciorum predictorum hominumque suorum necessitatibus, dum ad predictam Civitatem causa celebrande Electionis predictae accesserint, ac etiam dum discesserint ab eadem, vendere seu vendi facere teneantur, nullam in premissis fraudem quomodolibet adhibendo. Alioquin contrarium facientes penas illas volumus ipso facto incurrere, quas in precedentibus contra Cives & Communitates duximus promulgandas. Quisquis insuper ex Principibus, Comitibus, Baronibus, Militibus, Civibus, seu Communitatibus Civitatum, Principi Electori ad electionem de Rege Romanorum celebrandam eunti, vel ab ipsa denuo redeunti, hostiles custodias tendere seu insidias parare presumpserit, aut ipsos, vel eorum aliquem, in sua, vel suorum personis aut rebus invadere vel turbare, seu ipsorum, vel alicujus eorum Nuncios antedictos sive conductum pecierint sive etiam non duxerint exigendum, hunc una cum universis malitie sue complicibus, ipso facto supradictas penas decernimus incurrisse, ita videlicet, quod quevis Persona penam incidat, sive penas, quas juxta premissa, pro qualitate personarum, duximus infligendas.

Si vero aliquis Princeps Elector cum aliquo suo Coelectore inimicitias gereret, & inter eos quecunque contencio, controversia seu dissensio vertetur, hys nequaquam obstantibus, alter alterum, vel alterius Nuncios, ad Electionem hujusmodi destinandos premissa modo conducere sit astrictus sub pena perjurii ac perdicionis, ea vice dumtaxat, sue vocis in electione, ut superius est expressum.

Si qui vero alii Principes, Comites, Barones, Milites, Clientes, Nobiles vel Ignobiles, Cives, vel communia Civitatum, cum aliquo Principe Ele-

ctore, vel pluribus ex eisdem, adversam gererent voluntatem, seu quevis discordia inter ipsos adinvicem, vel guerra five dissensio verteretur, nihilominus omni contradictione & dolo cessantibus, Principi Electori, vel Principibus, seu ejus vel ipsorum Nunciis ad Electionem hujusmodi destinandis, & redeuntibus ab eadem, talem debeant prestare conductum, prout singuli penas jam dictas, per nos videlicet in se latas, voluerint evitare: quae eos, qui secus fecerint, incurrisse decernimus eo ipso. Ad premissorum autem omnium firmitatem & certitudinem ampliolem jubemus & volumus, ut universi Principes Electores, & ceteri Principes nec non Comites, Barones, Nobiles, Civitates, premissa omnia literis & juramentis suis firmare & ad ea bona fide ac sine dolo implenda efficaciter se debeant obligare. Quicumque vero literas hujusmodi dare renuerit, penas illas ipso facto incidat, quas pro personarum condicione, per premissa, singulis duximus infligendas.

Si quis autem Princeps Elector, aliusve Princeps, cujuscunque condicione aut status, feudum vel feuda à sacro tenens Imperio, aut Comes, Baro, vel Nobilis, seu successores talium, vel heredes, supra & infra scriptas Imperiales nostras constitutiones & Leges adimplere noluerit, aut eis contraire presumpserit, siquidem talis Princeps Elector exiterit, ex tunc ceteri sui Coelectores a suo ipsum deinceps excludant consortio, ipseque voce Electionis & aliorum Principum Electorum loco, dignitate careat atque jure, nec investiatur de feudis, que a sacro Imperio nisi fuerit obtinere. Alius vero Princeps, aut vir nobilis, ut prefertur, in has nostras leges committens, similiter non investiatur de feudis que a Sacro Imperio, vel alias obtineta quocunque, & nihilominus omnes penas premissas, suam concernentes personam, incidat eo ipso.

Quamvis autem universos Principes, Comites, Barones, Nobiles, Milites, Clientes, Civitates quoque & Communitates illarum ad prestandum cuilibet Principi Electori vel ejus Nunciis prefatum conductum, ut predictur, indistincte velimus & decreverimus obligari: Nihilominus eorum cuilibet singulares conductus & conductores, pro regionum & locorum adjacentia cuilibet magis aptos, duximus designandos, ut statim per sequentia plenius apparebit.

Primo namque Regem Boemie, Sacri Imperii Archipincernam, conducent Archiepiscopus Maguntineñ, Bambergeneñ & Herbipoleñ Episcopi: Burggravii Nurembergeneñ: Item illi de Hohenloeh, de Wertheim, de Brunnecke & de Hanow. Item Civitates Nurembergeneñ, Rotemburg & Windeshejm.

Deinde Archiepiscopum Colonieñ Sacri Imperii per Italiam Archicancellarium conducent & conducere tenebuntur Maguntineñ & Trevereñ

Ar-

Archiepi: Comes Palatinus Reni, Lantgravius Hassie: Item de Katzenelbogen, de Nassaw, de Dietz, Comites; Item de Isenburg, de Westirburg, de Runkel, de Limburg & Falkenstein: Item Civitates Wetflaria, Geylhufen & Frideberg.

Item Archiepm Treverem, sacri Imperii per Galliam & Regnum Arelaten Archicancell. conducent Archieps Maguntinem, Comes Palatinus Reni: Item de Spanheim, de Veldentz Comites: Item Ruhgraffen, Wildegraffen, de Nassow, de Ysenburg, de Westirburg, de Runckel, de Limburg, de Dietz, de Katzenelbogen, de Eppenstein, de Falkenstein, item Civitas Maguntin.

Deinde Comitem Palatinum Reni, Sacri Imperii Archidapiferum, conducere debet Archiepiscopus Maguntinem.

Ducem vero Saxonie, Archimarescallum Sacri Imperii, tenebitur conducere Rex Boemie, Maguntinem & Magdeburgen Archiepiscopi: Item Bambergem & Herbipolem Episcopi, Marchio Misnem, Lantgravius Hassie; Item Fulden & Hersfelden Abbates; Burggravi Nurembergem. Item illi de Hohenloeh, de Wertheim, de Branecke, de Hanow, de Falckenstein. Item Civitates Erfordia, Molhusen, Nuremberg, Rotenburg & Windesheim: Et hy omnes proxime nominati Marchionem Brandenburgen, sacri Imperii Archicamerarium, similiter conducere tenebuntur.

Volumus autem & expresse statuimus, ut unusquisque Princeps Elector, qui talem voluerit habere conductum, hys à quibus ipsum postulare decreverit, hoc ipsum adeo tempestive, viamque, qua fuerit transiturus, insinuet, & talem conductum exposcat, ut illi qui ad conductum hujusmodi impendendum deputati, & taliter fuerint requisiti, ad hoc oportune se valeant & comode preparare.

Premissas vero Constitutiones, circa materiam conductus editas, ita sane debere declaramus intelligi, ut unusquisque superius nominatus, vel forsitan non expressus, a quo in casu premissis conductum requiri contigerit, ad prestandum ipsum, per suas dumtaxat terras & territoria, ac etiam ultra, quanto potest remotius, absque dolo, sub penis contentis superius, sit astrictus.

Preterea statuimus & etiam ordinamus, ut Archiepiscopus Maguntin, qui fuerit pro tempore, singulis Principibus Coelectoribus suis, Ecclesiasticis & Secularibus, electionem eandem per suos Nuncios patentibus debeat literis intimare. In quibus quidem literis talis dies & terminus exprimatur, infra quem eedem litere ad singulos eosdem Principes verisimiliter possint pervenire. Hujusmodi vero litere continebunt, ut a die in literis ipsis expressa, inter tres menses continuos omnes & singuli Principes Electores

C

Fran-

Frankenfordie super Mogañ esse debeant constituti, vel suos Legales ad eundem terminum atque locum Nuncios destinare, cum plena & omnimoda potestate siveque patentibus literis, majori cujuslibet eorum Sigillo signatis, ad eligendum Romañ Regem in Cefarem promovendum.

Qualiter autem & sub qua forma tales litere confici debeant, & que in eis solempnitas debeat immutabiliter observari, & in qua forma & modo Principes Electores, Nuncios suos ad Electionem hujusmodi destinandos, ac potestatem, mandatum seu procuratoria ordinare debuerint, ad finem presentis libri conscriptum invenitur clarius & expressum. Et eandem formam illic traditam mandamus, & de Imperialis potestatis plenitudine usquequaque decernimus observari.

Cum autem ad hoc perventum fuerit, quod de Imperatoris vel Regis Romanorum obitu in Diecesi Maguntineñ constiterit, ex tunc infra unum mensem, a die notitie obitus hujus continue numerandum, singulis Principibus Electoribus obitum ipsum, & intimationem, de quibus premittitur, per Archiepiscopum Maguntineñ jubemus & decernimus suis patentibus litteris declarari. Quod si idem Archiepiscopus in executione & intimatione hujusmodi negligens aut remissus fortassis existeret: Ex tunc iidem Principes motu proprio, etiam non vocati, pro fidei sue virtute, qua Sacrum prosequi tenentur Imperium, post hoc infra tres menses, sicut in Constitutione supra proxime posita continetur, in Civitate Frankenford sepe dicta conveniant, electuri Regem Romañ in Cefarem promovendum.

Debet autem unusquisque Princeps Elector, vel sui Nuncii, predictam Civitatem Frankenford cum ducentis equitaturis tantummodo prefate Electionis tempore introire, in quorum numero quinquaginta tantum armatos, vel pauciores, introducere secum poterit, sed non plures.

Princeps vero Elector ad electionem hujusmodi vocatus & requisitus, & ad ipsam non veniens vel legales Nuncios cum litteris patentibus Sigillo suo majori sigillatis plenamque & liberam ac omnimodam potestatem continentibus, ad eligendum Romañ Regem futurum Imperatorem non dirigens aut veniens, aut hujusmodi Nuncios forte transmittens, si postea Princeps ipse aut predicti Nuncii, a predicto electionis loco recederent, Rege Romañ futuro Cefare non electo, nec ad premissa Procuratore legitimo substituto solempniter & relicto, electionis voce seu jure, quod in eadem Electione habuit, & tali modo deseruit, careat ea vice.

Injungimus autem Civibus de Frankenford, & mandamus, ut ipsi universos Principes Electores in genere, & quemlibet eorum, ab invasione alterius, si quid inter eos adversitatis emergeret, & etiam ab omni homine cum omnibus eorum hominibus, quos ipsi & eorum quilibet in prefato du-

cento-

centorum equorum suorum numero ad prefatam duxerint Civitatem, in virtute juramenti, quod super hoc ipsos ad Sancta prestare statuimus, fidei studio & solerti diligentia protegant ac defendant. Alioquin perjurii reatum incurrant, & nichilominus omnia Jura sua, Libertates, Privilegia, Grantias & Indulta, que a Sacro obtinere noscuntur Imperio, omnino amittant bannumque Imperiale cum personis & bonis suis omnibus incidant eo ipso: Et liceat ex tunc omni homini authoritate propria, ac sine judicio Cives eosdem, quos eo casu ex nunc, prout ex tunc, omni Jure privamus, tanquam proditores, infideles & rebelles Imperii, impune invadere: Ita quod invadentes hujusmodi, penam quamcunque a Sacro Imperio, vel quovis alio, nequaquam debeant formidare.

Cives insuper antedicti de Franckenford, per omne tempus illud, quod super electione sepe dicta tractari ac agi contigerit, neminem in prefatam Civitatem, cujuscunque dignitatis, conditionis vel status extiterit, intromittant, vel intrare quovis modo permittant: Principibus Electoribus & eorum Nunciis & Procuratoribus antedictis duntaxat exceptis, quorum quilibet cum ducentis equis debebit, ut predicatur, intromitti. Si vero post ipsorum Principum Electorum introitum, seu in ipsorum presentia, in prefata Civitate aliquem reperiri contigerit, illius exitum Cives ipsi debebunt absque mora & cum effectu protinus ordinare, sub omnibus penis contra ipsos superius promulgatis, ac etiam in virtute Juramenti, quod Cives ipsi de Frankendorf super eo, virtute presentis constitutionis, prestare debebunt ad sancta, ut in precedentibus est expressum.

De electione Romanæ Regis. II.

Postquam autem sepe dicti Electores seu Nuncii Civitatem Frankendor-
dentem ingressi fuerint, statim sequenti die diluculo, in Ecclesia sancti Bartholomei Apostoli ibidem, in omnium ipsorum presentia, Missam de Sancto Spiritu faciant decantari ad finem, ut ipse Sanctus Spiritus corda ipsorum illustret & eorum sensibus lumen sue virtutis infundat, quatenus ipsi suo fulti presidio hominem justum, bonum & utilem eligere valeant, in Regem Romanum futurumque Cesarem, ac pro salute populi Christiani. Peracta quoque Missa hujusmodi, omnes illi Electores seu Nuncii accedant ad altare, in quo Missa eadem extitit celebrata, ubi Principes Electores Ecclesiastici coram Evangelio beati Johannis In principio erat verbum, quod illic ante ipsos poni debebit, manus suas pectori cum reverentia superponant. Seculares vero Principes Electores dictum Evangelium corporaliter manibus suis tangant, qui omnes cum tota sua familia tunc ibi debebunt inermes

assistere. Et Archiepiscopus Maguntinensium formam juramenti eis dabit, & una cum ipsis, & ipsi, vel absentium Nuncii una cum eo Juramentum prestabunt vulgariter in hunc mundum.

Ego N. Archiepiscopus Maguntinensis, Sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius ac Princeps Elector, juro ad sancta Dei Evangelia, hic presentialiter coram me posita, quod ego per fidem, qua Deo & Sacro Romano Imperio sum astrictus, eligam secundum omnem discretionem & intellectum meum, cum Dei adjutorio eligere volo temporale Caput populo Christiano, id est, Regem Romanorum in Cefarem promovendum, qui ad hoc existat idoneus, in quantum discretio & sensus mei me dirigunt, & secundum fidem predictam vocemque meam & votum, seu Electionem prefatam, dabo absque omni pacto, stipendio, precio vel promisso, seu quocumque modo talia valeant appellari, sic me Deus adjuvet & omnes Sancti.

Prestito denique per Electores, seu Nuncios, in forma & modo predictis, hujusmodi Juramento, ad Electionem procedant, nec ammodo de jam dicta Civitate Frankford separentur, nisi prius major pars ipsorum temporale caput mundo elegerit, seu populo Christiano, Regem videlicet Romanorum, in Cefarem promovendum. Quod si facere distulerint infra triginta dies a die prestiti Juramenti prefati continuo numerandos: Ex tunc transactis eisdem triginta diebus, amodo panem manducant, & aquam, & nullatenus Civitatem exeant antedictam, nisi prius per ipsos, vel majorem partem ipsorum, Rector seu temporale caput fidelium electum fuerit ut prefertur.

Postquam autem in eodem loco ipsi vel pars eorum major numero elegerit, talis Electio perinde haberi & reputari debet, ac si foret ab ipsis omnibus, nemine discrepante, concorditer celebrata. Sique per tempus aliquod morari, abesse & tardare contingeret aliquem de Electoribus seu Nunciis antedictis, dum tamen veniret, antequam predicta esset Electio celebrata, hunc ad Electionem ipsam in eo statu admitti debere decernimus, in quo ipsa adventus sui tempore consistebat.

Et quia de antiqua, approbata & laudabile consuetudine inconvulsa, quod subscribitur, semper extitit hactenus observatum: Ideoque & Nos constituimus, & de Imperiali decernimus plenitudine potestatis, quod is, qui modo premissis in Regem fuerit Romanus electus, peracta statim electione hujusmodi, priusquam in aliquibus causis aliis sive negotiis virtute sacri Imperii administret, universis & singulis Princip. Electorib. Ecclesiasticis & Secularibus, qui propinquiora sacri Imperii membra esse noscuntur, omnia ipsorum Privilegia, Literas, Jura, Libertates, Concessionem, antiquas consuetudines & etiam dignitates, & quicquid ipsi ab Imperio usque in diem Ele-

Electiois sue obtinuerunt & possederunt, absque dilacione & contraditione confirmare, & approbare debeat, per suas literas & sigilla, ipsisque premissa omnia innovare postquam Imperialibus fuerit Infulis coronatus. Confirmationem autem hujusmodi electus ipse cuilibet Principi Electori in specie primo suo nomine Regali faciet, & deinde sub Imperiali titulo innovabit, & in hys ipsos Principes omnes in genere, & quemlibet eorum in specie, nullatenus impedire, sed potius absque dolo gratiose tenebitur promovere.

In casu denique quo tres Principes Electores presentes, seu absentium Nuncii, quartum ex se seu ipsorum consorcio, videlicet Principem Electorem presentem vel absentem in Regem Romanum eligerent, vocem illius electi, si presens affuerit, aut Nunciorum ipsius, si eum abesse contingeret, plenum vigorem habere & eligentium augere numerum partemque majorem decernimus constituere, ad instar ceterorum Principum Electorum.

*De Sessione Treverensium Colonensium & Maguntinensium Archiepiscoporum.
Cap. III.*

In nomine sancte & individue Trinitatis feliciter, Amen. KAROLUS QUARTUS divina favente clementia Romanus Imperator semper Augustus & Boemie Rex ad perpetuam rei memoriam. Decor & gloria sacrosancti Romani Imperii & honor Cæsareus & Reipublice grata compendia venerabilium & illustrium Principum Electorum concordi voluntate foventur, qui velut columpne proceres sacrum edificium circumspicte prudentie solerti pietate sustentant, quorum presidio dextra Imperialis potentie roboratur. Et quanto mutui favoris ampliori benignitate stringuntur tanto uberiori pacis & tranquillitatis comoda feliciter profluunt populo Christiano. Ut igitur inter venerabiles Maguntinensium Colonensium nec non Treverensium Archiepiscopos sacri Imperii Principes Electores, omnium litium & suspectuum que & qui de prioritare seu dignitate Sessionum suarum in Curii Imperialibus & Regalibus suboriri valerent impostero perpetuis in antea temporibus amputentur & ipsi in cordis & animorum quiete conditione manentes de opportunitatibus sacri Imperii concordi favore & virtuose dilectionis studio convenientius meditari valeant pro consolatione populi Christiani, habita deliberatione cum omnibus Principibus Electoribus, tam Ecclesiasticis quam Secularibus, & de ipsorum consilio, decernimus & de Imperatorie potestatis plenitudine hac edictali lege perpetuo valitura sancimus, quod supradicti venerabiles Archiepiscopi Treverensium videlicet ex opposito & liniari directione versus Imperatoris faciem: Moguntinensium vero in
D
suis

fuis Diec̄ & Provincia & extra Provinciam suam in toto Archicancellariatu suo Germanico, provincia Colonien̄ duntaxat excepta : & demum Coloñ in suis Diec̄ & Provincia, & extra Provinciam suam in tota Italia & Gallia in dextro latere Rom. Cefaris sedere possint, valeant & debeant in omnibus publicis actibus Imperialibus puta Judiciis, Collationibus feudorum & in refectionibus Mensarum ac etiam in Consiliis & omnibus aliis agendis propter quæ contingit seu contingeret eosdem pro honore seu utilitate Imperiali tractandis mutuo convenire. Et hunc modum Sessionis sub omni eo ordine sicut expressatur superius, ad predictorum Colonien̄, Treveren̄ & Maguntiñ Archiepiscoporum succesores perpetuo extendi volumus, ut nullo unquam tempore super hys quevis dubietas orietur.

De Principibus Electoribus in communi. Cap. IV.

Statuimus insuper ut quotienscunque Imperialem Curiam ex nunc in antea celebrari contigerit, in qualibet Sessione, videlicet tam in consilio quam in Mensa, & locis aliis quibuscunque ubi Imperatorem vel Regem Roman̄ cum Principibus Electoribus sedere contigerit, a dextro latere Imperatoris vel Regis Roman̄ immediate post Archiep̄m Maguntiñ vel Colonien̄, illum videlicet quem tunc temporis pro qualitate locorum & varietate Provinciarum juxta Privilegii sui tenorem dicto lateri dextro Imperatoris assidere contigerit, Rex Boemie, cum sit Princeps coronatus & unctus, primum, & post eum continuo Comes Palatinus Reni secundum, sedendi loca debeant obtinere. Ad sinistram vero partem immediate post illum, quem ex predictis Archiepiscopis in latere sinistro sedere contingeret, primum locum Dux Saxonie & post eum Marchio Brandenburgensis alterum obtinebit.

Ceterum quotiens & quando deinceps sacrum vacare contingeret Imperium, ex tunc Maguntiñ Archiepiscopus potestatem habebit, sicut potestatem habuisse dinoscitur ab antiquo, ceteros Principes antedictos, suos in dicta Electione consortes literatorie convocandi. Quibus omnibus, seu hys qui poterunt & noluerunt interesse in Electionis termino invicem congregatis, dictus Archiepiscopus Maguntiñ, & non alter, eorundem Coelectorum suorum vota singulariter habebit inquirere ordine subsequenti. Primo quidem interrogabit a Treveren̄ Archiepiscopo, cui primam vocem competere declaramus, sicut invenimus hactenus competisse. Secundo a Colonien̄ Archiepiscopo, cui competit dignitas nec non officium Roman̄ Regi primum Diadema Regium imponendi. Tertio a Rege Boemie, qui inter Electores laicos ex Regie dignitatis fastigio jure & merito obtinet primaciam. Quarto a Comite Palatino Reni. Quinto a Duce Saxonie. Sexto a Marchione

chione Brandenburgensi. Horum omnium vota premissis jam ordine dictus Archiepiscopus Maguntinensium perquiret. Quo facto dicti Principes sui consortes ipsum vice versa requirent ut & ipsis aperiat votum suum. Preterea in celebratione Imperialis Curie Marchio Brandenburg. aquam lavandis Imperatoris vel Regis Romanorum manibus ministrabit. Primum vero potum Rex Boemie, quem tamen sub Corona Regali, juxta privilegiorum suorum continentiam, nisi libera voluntate voluerit, non tenebitur ministrare. Comes etiam Palatinus cibum afferre tenebitur: Et Dux Saxonie Marefcallatus officium exercebit ut solitum est fieri ab antiquo.

De Jure Comitis Palatini & Saxonie Ducis. Cap. V.

Quotiens insuper, ut premittitur, sacrum vacare continget Imperium, illustris Comes Palatinus Rheni sacri Imperii Archidapifer ad manus futuri Regis Romanorum in partibus Rheni & Suevie & in Jure Franconico, ratione Principatus seu Comitatus Palatini privilegii esse debet provisor ipsius Imperii cum potestate judicia exercendi, ad beneficia Ecclesiastica presentandi, recolligendi redditus & proventus, & investiendi de feudis, juramenta fidelitatis vice & nomine sacri Imperii recipiendi, que tamen per Regem Romanum postea electum suo tempore omnia innovari & de novo sibi juramenta ipsa prestari debebunt, feudis Principum duntaxat exceptis & illis que Vanlehen vulgariter appellantur, quorum investituram & collationem soli Imperatori vel Regi Romano specialiter reservamus. Ipse tamen Comes Palatinus omne genus alienacionis seu obligacionis rerum Imperialium hujusmodi provisionis tempore expresse sibi noverit interdictum.

Et eodem jure provisionis illustrem Ducem Saxonie sacri Imperii Archimarefcallum frui volumus in hys locis ubi Saxonica jura servantur sub omnibus modis & conditionibus sicut superius est expressum.

Et quamvis Imperator sive Rex Romanus super causis, pro quibus impetitus fuerit, habeat, sicut ex consuetudine introductum dicitur, coram Comite Palatino Rheni sacri Imperii Archidapifero Electore Principe respondere: illud tamen judicium Comes Palatinus ipse non alibi preterquam in Imperiali Curia, ubi Imperator seu Romanus Rex presens extiterit, poterit exercere.

De comparacione Principum Electorum ad alios Principes communes. Cap. VI.

Decernimus ut in celebratione Imperialis Curie, quotienscunque illam deinceps celebrari contigerit, antedicti Principes Electores Ecclesiastici

stici & Seculares, juxta prescriptum ordinem atque modum a dextris & a sinistris, immutabiliter teneant loca sua, eisq; vel eorum alicui in quibuscunque actibus ad Curiam ipsam spectantibus eundo, sedendo vel stando, nullus Princeps alius, cujuscunque status, dignitatis, preeminentie, vel conditionis existat, nullatenus preferatur. Eo signanter expresso, quod nominatim Rex Boemie in celebratione Curiarum hujusmodi, in omnibus & singulis locis & actibus antedictis, quemcunque Regem alium, quacunque etiam singulari dignitatis prerogativa fulgentem, quem quovis casu seu causa venire vel adesse forte contigerit, immutabiliter antecedit.

De Successione Principum. Cap. VII.

INter sollicitudines illas innumeras quibus pro felici statu sacri Imperii, cui auctore Domino feliciter presidemus cor nostrum cottidie fatigatur, ad hec precipue meditatio nostra dirigitur, qualiter desiderata & salubris semper unio inter sacri Imperii Principes Electores jugiter vigeat & eorum corda in sincere caritatis concordia conserventur quorum providentia suo tempore orbi fluctuanti tanto celerius tantoque facilius subvenitur, quanto inter eos nullus error surreperit & purior fuit charitas custodita, obscuritate succisa & jure cujuslibet dilucide declarato. Sane generaliter longe lateque est publicum, & quasi per totum orbem notorie manifestum, illustres Regem Boemie, Comitem Palatinum Rheni, Ducem Saxonie & March. Brandenb. virtute Regni & Principatum suorum in Electionis Regis Romanum in Cæsarem promovendi cum ceteris Principibus Ecclesiasticis suis Coelectoribus jus, vocem & locum habere, & una cum ipsis censeri & esse veros & legitimos sacri Imperii Principes Electores. Ne inter eorundem Principum Secularium Electorum filios super jure, voce & potestate prefata futuris temporibus scandalorum & dissensionum possit materia suscitari & sic bonum commune periculosis dilationibus impediri, futuris, auctore Domino, cupientes periculis salubriter obviare: Statuimus & Imperiali auctoritate presenti lege perpetuis temporibus valitura decernimus, ut postquam iidem Principes Electores Seculares & eorum quilibet esse desierit, jus, vox & potestas Electionis hujusmodi ad filium suum primogenitum, legitimum, laicum; illo autem non extante, ad ejusdem primogeniti primogenitum similiter laicum libere & sine contradictione cujuscumque devolvatur. Si vero primogenitus hujusmodi absque heredibus masculis legitimis laicis ab hac luce migraret, virtute presentis Imperialis edicti, jus, vox & potestas Electionis predictae ad seniore[m] fratrem laicum per veram paternalem lineam descendentem, & deinceps ad illius primogenitum laicum devolvatur. Et talis successio in pri-

primogenitis & heredibus Principum eorundem in jure, voce & potestate premissis, perpetuis temporibus observetur: ea tamen condicione & modo, ut si Principem Electorem seu ejus primogenitum aut filium seniore laicum mori, & heredes masculos legitimos, laicos, defectum etatis patientes relinquere contingeret, tunc frater senior ejusdem primogeniti, tutor eorum & administrator existat, donec senior ex eis legitimam etatem attigerit, quam in Principe Electore decem & octo annos completos censi volumus & statuimus perpetuo & haberi: quam dum exegerit, jus, vocem & potestatem & omnia ab ipsis dependencia tutor ipse sibi totaliter cum officio teneatur protinus assignare.

Si vero aliquem ex hujusmodi Principatibus ipsorum Imperio sacro vacare contingeret, tunc Imperator seu Rex Romanus, qui pro tempore fuerit, de ipso providere debet & poterit, tanquam de re ad se & Imperium legitime devoluta, salvis semper Privilegiis, Juribus & Consuetudinibus Regni nostri Boemie, super electione Regis in casu vacationis per Regnicolas, qui jus habent eligendi Regem Boemie, facienda juxta continenciam eorundem privilegiorum & observatam consuetudinem diuturnam a divis Romanis Imperatoribus sive Regibus obtentorum, quibus ex hujusmodi sancione Imperiali in nullo prejudicari volumus. Imo ipsa decernimus nunc & perpetuis futuris temporibus in omni suo tenore, & forma, indubiam tenere roboris firmitatem.

De Regis Boemie & Regnicolarum ejus immunitate. Cap. VIII.

Cum per divos Romanos Imperatores & Reges predecessores nostros illustribus Boemie Regibus, progenitoribus & predecessoribus nostris, nec non Regno Boemie, ejusdemque Regni Corone olim concessum fuerit graciosius & indultum, sitque in Regno eodem a tempore, cujus contrarii hodie non existit memoria, consuetudine laudabili inconvulsa servata, diuturnitate temporum & prescripta moribus utentium sine contradictionis aut interruptionis obstaculo introductum, quod nullus Princeps, Baro, Nobilis, miles, cliens, Burgensis, Civis, nulla denique persona ejusdem Regni & pertinenciarum ejus ubicunque consistentium, cujuscunque status, dignitatis, preeminentie vel condicionis existat, ad cujuscunque actoris instantiam extra Regnum ipsum ad quodcunque tribunal seu alterius preterquam Regis Boemie & Judicum Regalis Curie sue judicium citari potuerit sive trahi nec vocari debeat perpetuis inantea temporibus sive possit. Ideoque privilegium, consuetudinem & indultum hujusmodi auctoritate Imperiali & de Imperiali potestatis plenitudine ex certa scientia innovantes & etiam con-

E

fir-

firmantes ac presenti nostra Constitutione Imperiali perpetuis temporibus valitura statuimus, ut si contra privilegium, consuetudinem vel indultum prefatum, quispiam predictorum, puta Princeps, Baro, Nobilis, miles, cliens, civis, Burgensis seu Rusticus, aut alia quecunque persona premissa, ad cujuscunque tribunal extra Regnum predictum Boemie, in quacunque causa criminali, civili vel mixta, seu super quocunque negotio citatus fuerit, quocunque tempore vel citata comparere, vel in iudicio respondere minime teneatur. Quod si adversus hujusmodi non comparentes, vel non comparentem, a quocunque iudice, cujuscunque auctoritatis existat, extra Regnum ipsum Boemie constituto, judicialiter procedi, processus fieri, seu sententias interlocutorias vel diffinitivas, unam vel plures, in quibuscunque prenominateis causis sive negotiis, quovis modo ferri & promulgari continget, auctoritate premissa, de plenitudine insuper antedictae Imperatorie potestatis, citationes, precepta, processus & sententias hujusmodi, nec non executiones, & omnia que ex eis, vel aliquo eorum quomodolibet sequi, attemptari possint vel fieri, irritamus penitus & cassamus. Adjicientes expresse, & edicto Imperiali perpetuo valituro eadem auctoritate & de premissa potestatis plenitudine decernentes ut quemadmodum in predicto Regno Boemie, a tempore, cujus contrarii non habetur memoria, jugiter observatum existit: Ita nulli prorsus Principi, Baroni, Nobili, militi, clienti, Civi, Burgensi seu Rustico, nulli demum persone seu incole Regni Boemie sepedicti, cujuscunque status, preeminencie, dignitatis vel conditionis existant vel existat, a quibuscunque processibus, sententiis interlocutoriis vel diffinitivis, sive preceptis sive sine preceptis Regis Boemie, aut quorumcunque suorum iudicum, nec non executionibus eorundem contra se in regali iudicio seu coram Regis regni seu predictorum iudicum tribunalibus, factis aut latis, habitis vel ferendis in antea seu fiendis, ad quodcumque aliud iudicium appellare: provocationes quoque seu appellaciones hujusmodi, si quas contra hoc interponi contigerit, eo ipso viribus non subsistant, & appellantes ipsi penam perdicionis causarum ipso facto se noverint incurrisse.

De auri, argenti & aliarum specierum mineris. Cap. VIII.

Presenti Constitutione in perpetuum valitura statuimus ac de certa scientia declaramus, quod Successores nostri Boemie Reges nec non universi & singuli Principes Electores, Ecclesiastici & Seculares, qui perpetuo fuerint, universas auri & argenti fodinas atque mineras stanni, cupri, plumbi, ferri & alterius cujuscunque generis metalli, ac eciam salis, tam inventas, quam inveniendas impostherum quibuscunque temporibus, in regno predicto,

dicto, aut terris & pertinentiis eidem Regno subjectis, nec non supradicti Principes in Principatibus, terris, dominiis & pertinentiis suis, tenere juste possint & legitime possidere, cum omnibus juribus, nullo prorsus excepto, prout possunt seu consueverunt talia possideri. Nec non Judeos habere, theolonia in preterito statuta & indicta percipere. Quodque progenitores nostri Reges Boemie felicis memorie, ipsique Principes Electores ac progenitores & predecessores eorum legitime potuerint usque in presens, sicut hoc antiqua, laudabili & approbata consuetudine diuturnique ac longissimi temporis cursu prescripta noscitur observatum.

De Monetis. Cap. X.

Statuimus preterea, ut Regi Boemie successori nostro, qui fuerit pro tempore, sicut constat ab antiquo illustris memorie Boemie Regibus nostris predecessoribus licuisse, & in possessione pacifica continua ipsos fuisse juris subsequens, videlicet monetas auri & argenti, in omni loco & parte regni sui & subditarum ei terrarum, & pertinentiarum omnium, ubi Rex ipse decreverit, sibi que placuerit, cudi facere & mandare sub omni modo & forma atque in regno ipso Boemie, in hys ad hec usque tempora observatis. Quodque futuris perpetuo Boem Regibus hac nostra Imperiali Constitutione & gratia perpetuo valituris, a quibuscunque Principibus, Magnatibus, Comitibus, ac personis aliis, quascunque terras, castra, possessiones siue bona liceat emere, comparare, seu in donum vel in donacionem ex quacunque causa, aut in obligationem recipere, sub talium terrarum, castrorum, possessionum, prediorum seu bonorum condicione consueta, ut videlicet propria recipiantur vel comparentur ut propria, libera velut libera, ea que dependent in feudum, similiter emanantur in feudum, seu comparata taliter teneantur: Ita tamen quod ipsi Reges Boemie de hys, que hoc modo comparaverint vel receperint & regno Boemie duxerint applicanda, ad pristina ac consueta jura de talibus sacro explenda & reddenda Imperio sint adstricti. Presentem nichilominus constitutionem & gratiam virtute presentis legis nostre Imperialis ad universos Principes Electores tam Ecclesiasticos, quam Seculares, successores & legitimos heredes ipsorum plene extendi volumus, sub omnibus modis & condicionibus ut prefertur.

De Immunitate Principum Electorum. Cap. XI.

Statuimus etiam ut nulli Comites, Barones, Nobiles, Feudales, Vasalli, Castrenses milites, Clientes, Cives, Burgenses, nulle quoque persone

Coloniēn, Maguntiēn & Treverēn Ecclesiis subjecti vel subiecte, cujuscun- que status, condicionis vel dignitatis existant, ad cujuscunq[ue] actoris in- stantiam, extra territorium & terminos ac limites earundem Ecclesiarum & pertinentiarum suarum ad quodcunq[ue] aliud tribunal, seu cujusvis alte- rius, preterquam Archiep[iscop]orum Maguntiēn, Treverēn & Coloniēn & judi- cum suorum judicium citari potuerint temporibus retroactis, vel trahi seu vocari debeant perpetuis inantea temporibus sive possint, sicut preteritis in- venimus temporibus observatum. Quod si contra presens edictum nostrum predictos Ecclesiarum Treverēn, Maguntiēn seu Coloniēn subditos, vel eo- rum aliquem seu aliquos, ad cujuscunq[ue] instanciam, seu ad cujuscunq[ue] tribunal, pro quacumq[ue] causa criminali, civili vel mixta, seu quocumq[ue] negocio, extra territorium, limites, seu terminos dictarum Ecclesiarum, vel alicujus earum, citari contingeret, comparere vel respondere minime teneantur, & citacio, ac processus & sententie interlocutorie vel diffinitive contra non venientes a talibus iudicibus extraneis late vel facte, fiende vel ferende, nec non precepta & premissorum executiones, & omnia que ex eis vel aliquo eorum quomodolibet sequi attemptari possent vel fieri, irrita de- cernimus eo ipso. Adjicientes expresse, quod nulli Comiti, Baroni, No- bili, Feudali, Vasallo, castrensi militi, clienti, civi, rustico, nulli demum persone Ecclesiis hujusmodi subiecte seu ejus incole, cujuscunq[ue] status, di- gnitatis vel condicionis existant, a processibus, sententiis interlocutoriis & diffinitivis sive preceptis Archiep[iscop]orum & Ecclesiarum hujusmodi, vel suo- rum officiatorum temporalium aut executoribus eorundem contra se in Archiep[iscop]ali seu Officiatorum predictorum judicio factis aut latis, habitis vel ferendis inantea, seu fiendis, ad quodcunq[ue] tribunal aliud liceat appellare, quamdiu in Archiep[iscop]orum predictorum & suorum judicio querulantibus, non fuerit justitia denegata. Appellationes contra hoc factas non recipi statuimus cassasque & irritas nunciamus. In defectu vero justicie predictis omnibus ad Imperialem dumtaxat curiam & tribunal seu Judicis immedia- te in Imperiali Curia pro tempore presidentis audienciam: & etiam eo casu non ad quemvis alium Judicem sive etiam delegatum, hys quibus denegata fuerit justitia, liceat appellare. Quidquid vero contra premissa factum fue- rit, sit irritum eo ipso.

Eandem constitutionem virtute presentis legis nostre Imperialis ad Il- lustres Comitem Palatinum Rheni, Ducem Saxonie, Marchionem Bran- demburgen Principes Electores seculares sive laicos, heredes, successores & subditos eorum plene extendi volumus, sub omnibus modis & condicioni- bus, ut prefertur.

De

De Congregatione Principum. Cap. XII.

Inter illas multiplices Reipublice curas, quibus assidue mens nostra distrahitur, multa consideracione necessarium fore perspexit nostra Sublimitas, ut sacri Imperii Principes Electores, ad tractandum de ipsius Imperii, Orbisque salute frequentius solito congregentur: qui solide bases Imperii & columpne immobiles, quemadmodum per longinquas ad invicem terrarum consistunt distancias, ita de incumbentibus regionum sibi cognitarum defectibus referre simul & conferre noverunt, sanisque providencie sue consiliis non ignorant ac commodis talium Reformationibus salubriter opem dare. Hinc est quod in solempni Curia nostra Nuremberg cum venerabilibus Ecclesiasticis & Illustribus Secularibus Principibus Electoribus & multis aliis Principibus & Proceribus per nostram Celsitudinem celebrata, habita cum eisdem Principibus Electoribus deliberacione & de ipsorum consilio, pro bono & salute comuni cum dictis Principibus Electoribus tam Ecclesiasticis, quam Secularibus duximus ordinandum, quod iidem Principes Electores de cetero per singulos annos semel, transactis a festo Pasche resurrectionis Dominice quatuor septimanis continue connumerandis, in aliqua Civitatum sacri Imperii personaliter congregentur, & ad idem tempus proxime affuturum, seu anno presenti, colloquium seu Curia & congregatio hujusmodi in Civitate nostra Imperiali Metensi, per nos & eosdem Principes celebretur, ac tunc & deinceps die quolibet congregationis hujusmodi locus per Nos, quo sequenti anno convenient, ipsorum consilio statuatur: hac nostra ordinacione ad nostrum ac ipsorum dumtaxat beneplacitum duratura. Qua durante ipsos sub nostro Imperiali conductu recepimus ad dictam Curiam accedendo, stando & etiam recedendo. Preterea ne tractatus communis salutis & pacis per tractum & moram solacii seu excessivam frequentacionem convivii retardetur, ut aliquando fieri est consuetum, concordivoluntate duximus ordinandum, ut deinceps Curia seu Congregatione prefata durante generales omnium Principum celebrare alicui non liceat invitatas: particulares vero, que agendorum expedicionem non impediant, cum moderamine sint permisse.

De Revocatione Privilegiorum.

Preterea statuimus & hoc Imperiali sancimus Edicto, quod universa Privilegia & Littere, quibuscumque personis, cujuscunque status, preeminentie vel dignitatis existant, seu civitatum & opidorum & quorumlibet locorum universitatibus, super quibuscunque juribus, graciis, emunitatibus,

F

con-

consuetudinibus seu rebus aliis etiam proprio motu, seu alias a nobis vel recolende memorie divis Romanorum Imperatoribus & Regibus predecessoribus nostris, sub quibuscunque verborum tenoribus concessa & concessa, seu a Nobis vel successoribus nostris Romanorum Imperatoribus & Regibus inantea concedenda seu concedende, non debeant aut possint libertatibus, jurisdictionibus, juribus, honoribus seu dominiis Principum Electorum sacri Imperii, Ecclesiasticorum & Secularium, aut alicujus ipsorum, in aliquo penitus derogare, etiam si in talibus Privilegiis & Litteris quarumlibet personarum cujuscunque preeminentie, dignitatis vel status extiterint, ut prefertur, seu universitatum hujusmodi, expresse cautum sit vel fuerit in futurum, quod revocabilia seu revocabiles esse non debeant nisi de ipsis & toto in eis comprehenso tenore in tali revocatione fieret de verbo ad verbum seriatim mencio specialis. Hujusmodi namque Privilegia & Litteras, si & in quantum libertatibus, jurisdictionibus, juribus, honoribus, seu dominiis dictorum Principum Electorum, aut alicujus ipsorum, derogare censentur in aliquo, quo ad hoc revocamus ex certa scientia & cassamus, revocataque & revocatas intelligi & haberi decernimus de plenitudine Imperatorie potestatis.

De Hys quibus ut indignis auferuntur bona feudalia.

IN plerisque partibus Vasalli & Feudatarii, Dominorum feuda seu beneficia que a Dominis ipsis obtinent, intempestive, verbaliter & in fraude renunciant, seu resignant eadem; Et facta renunciacione hujusmodi Dominos ipsos maliciose diffidant, suasque inimicicias eis denunciant, dampna ipsis subsequenter gravia inferendo, & beneficia seu feuda sic relicta, pretextu guerre seu inimicicie, iterum invadunt, & occupant ac detinent occupata. Eapropter presenti Constitutione in perpetuum valitura sancimus, quod talis resignacio seu renunciacio haberi debeat pro non facta, nisi libere & realiter facta fuerint per eosdem, ita quod possessio beneficiorum & Feudorum hujusmodi Dominis ipsis corporaliter & realiter assignetur, in tantum quod nullo unquam tempore diffidentes ipsi in bonis, feudis seu beneficiis resignatis, Dominos ipsos perturbent per se, vel alios, aut molestent, nec ad hoc consilium prestent auxilium vel favorem. Contrarium faciens, seu Dominos suos in beneficiis & feudis resignatis vel non resignatis, invadens, quomodolibet vel perturbans, vel dampna in ipsis inferens, seu consilium auxilium prestans talia facientibus vel favorem, feuda & beneficia hujusmodi eo ipso amittat, infamis existat, & banno Imperiali subjaceat, & nullus ad feuda vel beneficia hujusmodi pateat ei de cetero quocunque tempore aditus vel regressus, nec de novo concedi sibi valeant ullo modo, & facta
eis

eis contra hoc illorum concessio seu investitura secuta viribus non subsistat. Postremo omnes penas predictas illos vel illum qui predicta resignacione facta, contra Dominos suos fraudulenter agentes vel agens, scienter eos invaserint, vel invaserit, diffidacione quacunque previa, vel obmissa, vigore presentis Sanctionis incurrere decernimus ipso facto.

De Conspiratoribus.

Detestandas preterea, & sacris legibus reprobatas conspiraciones & conventicula seu colligaciones illicitas, in civitatibus & extra, & inter Civitatem & Civitatem, inter personam & personam sive inter personam & civitatem, pretextu parentele seu receptionis in Cives, vel alterius cujuscunque coloris conjurationes, insuper & confederationes & pacta, nec non & consuetudinem circa hujusmodi introductam, quam censemus potius corruptelam, reprobamus, dampnamus & certa scientia irritamus, quas Civitates seu Personae, cujuscunque dignitatis, condicionis, aut status, sive inter se, sive cum aliis, absque autoritate Dominorum, quorum subditi vel ministeriales, seu in quorum districtu consistunt, eisdem Dominis nominatim non exceptis fecerunt hactenus, & facere presumpserint in futuro, sicut eas per sacras divorum Augustorum predecessorum nostrorum leges prohibitas non ambigitur & cassatas. Illis confederationibus & ligis dumtaxat exceptis, quas Principes & Civitates ac alii super generali Pace Provinciarum atque Terrarum inter se firmasse noscuntur. Illas enim nostre declarationi specialiter reservantes in suo decernimus vigore manere, donec de hys aliud duxerimus ordinandum. Personam singularem, que de cetero contra tenorem presentis Constitutionis nostre ac legis antique super hoc edite, confederationes, colligaciones, conspiraciones & pacta hujusmodi inire presumpserint, ultra penam legis ejusdem, notam infamie & penam decem librarum auri; Civitatem vero, vel Universitatem in hanc legem nostram similiter committentem centum librarum auri, nec non amissionis & privacionis libertatum & privilegiorum Imperialium penas incurrere decernimus eo ipso, medietate pene hujusmodi pecuniarie fisco Imperiali, reliqua vero Domino districtus, in cujus prejudicium facta fuerint, applicanda.

De Pfalburgeriis.

Ceterum, quia nonnulli Cives & subditi Principum, Baronum & aliorum hominum, sicuti frequens ad nos querela perduxit, jugum ordinarie subjectionis querentes adjicere, ymmo ausu temerario contempnentes, in aliarum Civitatum cives recipi se procurant, & frequentius in preterito

procurarunt ; Et nihilominus in priorum Dominorum, quos tali fraude presumpserunt vel presumunt deserere, Terris, Civitatibus, Oppidis & Villis, corporaliter residentes, Civitatum, ad quas hoc modo se transferunt, libertatibus gaudere & ab eis defensari contendunt, qui in partibus Alamanie Pfallburgerii consueverunt vulgariter appellari. Quoniam igitur patrocinari non debeant alicui fraus & dolus, de Imperatorie potestatis plenitudine, omnium Principum Electorum Ecclesiasticorum & Secularium sano accedente consilio, ex certa scientia statuimus & presenti lege perpetuo valitura sancimus, quod predicti Cives & Subditi, eis quibus subsunt, taliter illudentes, in omnibus terris, locis & provinciis sacri Imperii, a presenti die impofterum, Civitatum in quarum cives tali fraude recipi se procurant vel haftenus procurarunt, juribus & libertatibus in nullo potiantur; Nisi ad hujusmodi Civitates corporaliter & realiter transeuntes ibique larem foventes, continue & vere ac non ficte residentiam facientes, debita onera & municipalia subeant munera in eisdem. Si qui vero contra presentis nostre legis tenorem recepti sunt vel fuerint in futurum, illorum receptio omni careat firmitate, & recepti, cujuscumque condicionis, dignitatis aut status existant, in nullo casu penitus sive causa, Civitatum, ad quas recipi se procurant, juribus & libertatibus gaudeant, quomodolibet vel fruuntur: non obstantibus quibuscumque juribus, privilegiis vel consuetudinibus observatis, quando cunque tempore & obtentis. Quas & que, in quantum presenti nostre legi obviant, presentibus ex certa scientia revocamus & de predictae Imperialis plenitudine potestatis, omnique carere decernimus robore firmitatis. Circa premissa omnia Principum, Dominorum & aliorum hominum, quos taliter deserere contigit vel continget impofterum, juribus circa personas & bona subditorum quorumcunque, ipsos saepe dicto modo deserentium, semper salvis: Hos nihilominus qui sepe dictos Cives & subditos alienos recipere, contra presentis nostre legis dispositionem presumpserint, si eos omnino non dimiserint infra mensem, post intimacionem presentium eis factam, centum marcas auri puri pro transgressione hujusmodi, tocians quociens deinceps factum fuerit, incurrere decernentes, quarum medietas Imperiali fisco nostro, reliqua vero dominis illorum, qui recepti fuerint, irremissibiliter applicetur.

De Diffidacionibus.

Eos, qui de cetero adversus aliquos justam diffidacionis causam se habere fingentes, ipsos in locis, ubi domicilia non obtinent, aut ea communiter non inhabitant, intempestive diffidant, declaramus dampna quecunque per incendia, spolia vel rapinas, diffidatis ipsis, cum honore suo inferre non posse.

posse. Et quia patrocinari non debent alicui fraus & dolus, presenti Constitutione in perpetuum valitura sancimus, diffidentes hujusmodi, quibuscunque Dominis aut personis, cum quibus aliqui fuerint in societate, familiaritate, aut honesta quavis amicitia conversati, sic factas vel fiendas imposteriorum non valere, nec licere pretextu diffidacionis cujuslibet quempiam invadi, per incendia, spolia vel rapinas, nisi diffidacio per tres dies naturales ipsi diffidando personaliter, vel in loco quo habitare consuevit, publice fuerit intimata, possitque de intimacione hujusmodi per testes ydoneos fieri plena fides. Quisquis secus quempiam diffidare & invadere modo premisso presumpserit, infamiam eo ipso incurrat, ac si nulla diffidacio facta esset; quem etiam, tanquam proditorem, per quoscunque Judices penis legalibus statuimus castigari.

Prohibemus etiam & dampnamus universas & singulas guerras & lites injustas, cuncta quoque incendia injusta, spolia & rapinas, indebita & inconsueta thelonea, & conductus, & exactiones pro ipsis conductibus extorqueri consuetas, sub penis, quibus sacre leges premissa & eorum quodlibet sanciantur punienda.

Litera Intimacionis.

Vobis Illustri & Magnifico Principi, Domino Marchioni Brandemburgensi Sacri Imperii Archicamerario, Coelectori & amico nostro carissimo, Electioni Romanæ Regis, que ex causis rationabilibus imminet, facienda presentibus intimamus, vosque ex officii nostri debito ad Electionem prefatam rite vocamus, quatenus à die tali &c. intra tres menses continuo computandos, per Vos seu Nuncios aut Procuratores vestros, unum vel plures, sufficiens mandatum habentes, ad locum debitum, juxta formam sacrarum legum super hoc editarum, venire curetis, deliberaturi, tractaturi & concordaturi cum aliis Conprincipibus & Coelectoribus vestris & nostris de Electione futuri Regis Romanæ, in Imperatorem postmodum favente Domino promovendi, in eodem mansuri usque ad plenam consummacionem electionis hujusmodi, & alias facturi & processuri, prout in sacris legibus super hoc deliberate editis invenitur expressum. Alias non obstante vestra seu Vestrorum absentia, in premissis una cum aliis Conprincipibus & Electoribus nostris, prout legum ipsarum sancivit auctoritas, finaliter procedemus.

Forma procuratorii, mittendi per eum Principem Electorem, qui Nuncios suos ad Electionem faciendam duxerit destinandum.

Nostalis Dei gratia, &c. sacri Imperii, &c. Notum facimus tenore presentium universis, quod cum electio Romanæ Regis ex rationabilibus causis

G

sis

fis imminet facienda, nos de honore & statu Sacri Imperii solitudine de-
 bita intendere cupientes, ne tam gravibus dispendiis periculose subiaceat, de
 fide & circumspectionis industria dilectorum nobis, N. & N. fidelium no-
 strorum obtinentes utique presumptionis indubie fiduciam singularem,
 ipsos & quemlibet eorum in solidum, ita quod non sit melior conditio oc-
 cupantis, sed quod per unum inceptum fuerit, per alium finiri & licite ter-
 minari, omni jure, modo & forma, quibus melius & efficacius possumus
 seu valemus, nostros veros & legitimos Procuratores & Nuncios speciales
 facimus, constituimus & ordinamus ad tractandum ubilibet una cum aliis
 Conprincipibus & Coelectoribus nostris, tam Ecclesiasticis quam Seculari-
 bus, & cum ipsis concordandum, conveniendum & concludendum de per-
 sona quacunque habili & idonea in Regem Romanum eligenda, & ipsis tracta-
 tibus super Electione talis persone habendis, pro nobis loco & nomine no-
 stris interessendum, tractandum & deliberandum, nec non vice & nomine
 nostris eandem personam nominandum & in ipsam consentiendum, ac
 etiam in Regem Romanum promovendum, ad Sacrum Imperium eligendum,
 ac in animam nostram prestandum quodcunque juramentum necessarium
 debitum, seu consuetum fuerit, circa premissa & quodlibet premissorum,
 alium vel alios procuratores in solidum substituendum & revocandum, &
 non omnia & singula faciendum, que in premissis, & circa premissa, etiam
 usque ad consummationem tractatum, nominacionis, deliberacionis &
 electionis hujusmodi, de presenti faciende necessaria aut utilia fuerint, seu
 etiam quomodolibet oportuna: etiam si premissa, vel eorum quodlibet man-
 datum exigant speciale, etiam si majora, vel magis singularia fuerint supra-
 dictis, & que nosmet ipsi facere possemus, si hujusmodi tractatui delibera-
 tionis, nominacionis & electionis future negotiis presentes & personaliter
 adessemus. Gratum & ratum habentes & habere volentes & nos perpetuo
 habituros firmiter promittentes, quicquid per ante dictos Procuratores seu
 Nuncios nostros, nec non substitutos aut substituendos ab ipsis, seu eorum
 altero, in premissis seu premissorum quomodolibet, actum, gestum, seu fa-
 ctum fuerit, aut quomodolibet ordinatum.

De unione Principatum Electorum, & jurium eis connexorum.

CUM universi & singuli Principatus, quorum virtute seculares Principes
 Electores jus & vocem in electione Regis Romanum, in Cefarem promo-
 vendi, obtinere noscuntur, cum jure hujusmodi, nec non officiis, dignitati-
 bus & juribus aliis, eis & cuilibet eorum annexis & dependentibus ab eisdem
 adeo conjuncti & inseparabiliter sint uniti, quod jus, vox, officium & digni-
 tas, alia quoque jura ad quemlibet Principatum eorundem spectantia, ca-
 dere

dere non possint in alium, preter illum qui Principatum ipsum cum terra, vassalgiis, feudis & dominio, ac ejus pertinentiis universis, dinoscitur possidere: Presenti Edicto Imperiali perpetuo valituro sancimus, unumquemque Principatum predictorum, cum jure & voce Electionis, ac officio, ceterisque omnibus dignitatibus, juribus & pertinentiis ad ipsum spectantibus, ita perseverare & esse debere unitum perpetuis temporibus indivisibiliter & conjunctum, quod possessor Principatus cujuslibet, etiam juris, vocis, officii, dignitatis & pertinentiarum omnium ad illum spectantium, quiesca debeat ac libera possessione gaudere, ac Princeps Elector ab omnibus reputari, ipseque & nemo alius per ceteros Principes Electores ad Electionem & omnes actus alios, pro Sacri Imperii honore vel oportunitate gerendos, omni tempore assumi sine contradictione qualibet & admitti, nec aliquid premissorum ab altero, cum sint & esse debeant inseparabilia, dividi, vel ullo tempore debeat separari, aut in judicio, vel extra, divisim repeti valeant, aut evinci, vel etiam per sententiam separari, nec aliquis unum sine alio impetens audiatur. Quod si per errorem vel alias auditus quis fuerit, aut processus, judicium, sententia, vel aliquid hujuscemodi, contra presentem dispositionem nostram emanaverit, seu quomodolibet attemptari contigerit, hoc totum, & omnia ex hys & quolibet eorum sequentia eo ipso viribus non subsistant.

De ordine processionis inter Archiepiscopos.

Quoniam autem superius in principio Constitutionum nostrarum presentium, circa ordinem sessionis Ecclesiasticorum Principum Electorum in consilio & in mensa, & alias quociens Imperialem Curiam celebrari, seu Principes Electores deinceps cum Imperatore vel Rege Romanum congregari contigerit, sufficienter duximus providendum, super qua priscis adivimus temporibus pluries discrepatum: Expedire credimus etiam processionis & deambulationis inter eos ordinem diffinire. Quapropter hoc perpetuo Imperiali Edicto decernimus, ut quotienscunque in congregatione Imperatoris vel Regis Romanum, & Principum predictorum, Imperatore vel Rege ipso deambulante, insignia ante faciem suam portari contigerit, Archiepiscopus Treverens in directa diametrali linea ante Imperatorem vel Regem transeat, illique soli medii inter eos ambulent, quos Imperialia vel Regalia continget insignia deportare. Dum autem Imperator vel Rex absque insigniis eisdem inceserit; Ex tunc idem Archiepiscopus Imperatorem vel Regem prefato modo precedat, ita quod nemo penitus inter eos medius habeatur, aliis duobus Archiepiscopis Electoribus loca sua juxta distinctionem Provinciarum suarum, circa sessionem superius declaratam, etiam circa processionem perpetuo servaturis.

*De ordine processionis Principum Electorum, & per quos
Insignia deportentur.*

AD declarandum autem in Imperatoris vel Regis Romanæ deambulantis presencia, processionis ordinem Principum Electorum, de quo supra fecimus mentionem, statuimus, ut quotienscunque in celebratione Imperialis Curie, Principes Electores cum Imperatore vel Rege Romanæ in quibuscunque actibus vel solempnitatibus, processionaliter ambulare contigerit, & Imperialia vel Regalia debuerint insignia deportari, Dux Saxonie Imperialem seu Regalem enssem deferens Imperatorem seu Regem immediate precedat, & inter illum & Archiepiscopum Treverensium medius habeatur: Comes vero Palatinus pomum Imperiale portans a latere dextro: & Marchio Brandemburgensium sceptrum deferens a sinistro latere ipsius Ducis Saxonie linealiter gradientur. Rex autem Boemie Imperatorem seu Regem ipsum immediate, nullo interveniente, sequatur.

De benedictionibus Archieporum in presentia Imperatoris.

QUociens insuper in Imperatoris vel Regis Romanæ presencia Missarum solempnia celebrari, ac Maguntinensium, Treverensium, & Colonienensium Archiepiscopos, vel duos ex eis adesse contigerit, in confessione, que ante Missam dici consuevit, ac in porrectione Evangelii osculandi & Pace post Agnus Dei portanda, nec non in benedictionibus post finita Missarum solempnia aceciam ante mensam faciendis, & in graciis post cibum acceptum agendis, is inter eos ordo servetur, prout de ipsorum consilio duximus ordinandum, quod prima die hec omnia & singula a primo, secunda die a secundo, tertia vero a tertio peragantur. Primum autem vel secundum, seu tertium, hoc casu, secundum quod prius vel posterius quilibet eorum consecratus existit, debere intelligi declaramus. Et ut se invicem honore condigno & decenti preveniant & exemplum aliis prebeant invicem honorandi: Is, quem circa premissa ordo tetigerit, ad hec alterum connivencia & caritativa inclinacione invitet, & tunc demum ad premissa procedat seu quodlibet premissorum.

Infra scripte leges promulgate sunt in Curia Metensi per Dominum Karolum IV. Imperatorem Rom. & Boemie Regem Augustum, Anno Domini MCCC LVI. Assistentibus sibi omnibus Sac. Rom. Imperii Electoribus, Principibus & presentibus Dominis, Venerabili in Christo Patre, Domino Theodorico Episcopo Albanensi, Sancte Romane Ecclesie Cardinali, ac Carolo Regis Francie primogenito, Normandie Duce illustri ac Delfino VVienensi, in die Nativitatis Christi.

SI quis cum Principibus, Militibus vel privatis, seu quibuscunque personis, plebeis etiam, scelestam faccionem aut faccionis ipsius inierit sacramentum,

mentum, vel dederit, de nece Venerabilium & illustrium nostrorum & Sacri Romani Imperii, tam Ecclesiasticorum quam Secularium Principum Electorum, seu alterius eorundem: Nam & ipsi pars corporis nostri sunt. Eadem enim severitate voluntatem sceleris, qua effectum puniri jura voluerunt: Ipse quidem, utpote Majestatis reus gladio feriat, bonis ejus omnibus Fisco nostro addictis. Filii vero ejus, quibus vitam Imperiali specialiter lenitate concedimus, paterno enim deberent perire supplicio, in quibus paterni, hoc est hereditarii criminis, metiuntur exempla, a materna vel avita, omni etiam proximorum hereditate & successione, habeantur alieni: Testamentis aliorum nihil capiant, sint perpetuo egentes & pauperes: Infamia eos paterna semper comitetur, ad nullum unquam honorem, nulla prorsus Sacramenta, perveniant: Sint postremo tales, ut hys perpetua egestate sordentibus sit & mors solacium & vita supplicium. Denique jubemus, eos esse notabiles sine venia, qui pro talibus unquam apud nos intervenire attemptaverint. Ad filias sane eorum, quolibet numero fuerint, Falcidiam tantum ex bonis matris, sive testata sive intestata defecerit, volumus pervenire, ut habeant mediocrem potius filie alimoniam quam integrum emolumentum, aut nomen heredis consequantur. Mitior enim circa eas debet esse sententia, quas pro infirmitate sexus minus avaras esse confidimus. Emancipationes quoque, que a predictis, sive in filios, post legem duntaxat latam, sive in filias fuerit collata, non valeat. Dotes, donationes quorumlibet, postremo item alienationes, quas ex eo tempore, qualibet fraude vel jure factas esse constiterit, quo primum memorati de ineunda faccione ac societate cogitaverint, nullius statuimus esse momenti. Uxores sane predictorum, recuperata dote, si in ea conditione fuerint, ut que a viris titulo donacionis acceperunt, filiis debeant reservare, tempore quo ususfructus absumitur, omnia ea fisco nostro se relicturas esse cognoscant, que juxta legem filiis debebantur: Falcidia etiam, ex hys rebus filiabus tantum, non etiam filiis deputetur. Item quod de predictis eorumque filiis cavimus, etiam de satellitibus, consciis ac ministris filiisque eorum simili severitate censemus. Sane si quis ex hys in exordio inite faccionis, studio vere laudis accensus, ipse proderit faccionem, & primo a nobis & honore donabitur. Is vero qui usus fuerit faccione, si vel sero, tamen incognita adhuc consiliorum arcana patefecerit, absolucione tamen ac venia dignus habebitur. Statuimus insuper, ut si quid contra predictos Principes Electores, Ecclesiasticos vel Seculares commissum dicatur, etiam post mortem rei id crimen instaurari posse. In hoc item crimine, quod ad lesam in Principibus Electoribus suis Majestatem pertinet, etiam in caput Domini servi torquentur.

Volumus insuper ac presenti Imperiali sancimus Edicto, ut etiam post

H

mor-

mortem nocentium hoc crimen inchoari possit, aut convicto mortuo memoria ejus dampnetur, & bona ejus successoribus ejus eripiantur. Nam ex quo sceleratissimum quis ceperit consilium, ex inde quodammodo sua mente punitus est. Porro ex quo quis tale crimen contraxit, neque alienare neque manumittere eum posse, nec ei solvere jure debitorem decernimus. In hac causa in caput Domini servos torqueri statuimus, id est propter causam factionis dampnande contra Principes Electores Ecclesiasticos & Seculares, ut premittitur. Et si decesserit quis propter insertam personam successoris bona servantur, si in causa hujusmodi fuisse mortuus arguatur.

Si ceteros Principatus congruit in sua integritate servari, ut corroborentur justitia & subjecti fideles pace gaudeant & quiete: Multo magis magnifici Principatus, Dominia, Honores & Jura Electorum Principum debent illesa servari. Nam ubi majus incumbit periculum, majus debet remedium adhiberi, ne columpnis ruentibus basis totius edificii collidatur. Decernimus igitur & hoc perpetuis temporibus valituro sancimus Edicto, quod ex nunc in antea perpetuis futuris temporibus insignes & magnifici Principatus, videlicet Regnum Boemie, Comitatus Palatinus Rheni, Ducatus Saxonie & Marchionatus Brandenburgensium, terre, districtus, homagia, vasallagia & alia quevis ad ipsa spectantia, scindi, dividi seu quavis condicione dimembrari non debeant, sed ut potius in sua perfecta integritate perpetuo maneat. Primogenitus filius succedat in eis, sibi que soli jus & dominium competat, nisi forsitan mente captus, fatuus seu alterius famosi & notabilis defectus existeret, propter quem non deberet seu posset hominibus principari. In quo casu inhibita sibi successione secundo genitum, si fuerit in ea progenie, seu alium seniore fratrem, vel consanguineum laicum, qui paterno stipiti in descendenti recta linea proximior fuerit, volumus successorum. Qui tamen apud alios fratres & sorores se clementem & pium exhibebit continuo, juxta datam sibi a Deo gratiam & juxta suum beneplacitum & ipsius patrimonii facultates, divisione, scissione seu dimembracione Principatus & pertinenciarum ejus sibi modis omnibus interdicta.

Die qua solemnis Curia Imperialis vel Regia fuerit celebranda, veniant circa horam primam Principes Electores Ecclesiastici & Seculares ad domum habitationis Imperialis, sive Regalis, & ibi Imperator vel Rex ipse, omnibus Insigniis Imperialibus induetur, & ascensis equis omnes vadant cum Imperatore, vel Rege ad locum Sessionis aptate, & ibi quilibet eorum in ordine, & modo, supra in lege de ordine processione ipsorum Principum Electorum plenius diffinito. Portabit etiam Archicancellarius, in cujus Archicancellariatu hec fuerint, super Baculo argenteo, omnia Sigilla & Typaria Imperialia sive Regalia. Seculares vero Principes Electores sceptrum,
pomum,

pomum, enssem, secundum quod superius exprimitur, deportabunt. Portabuntur etiam immediate ante Archiepiscopum Treverensem, suo loco transeuntem, primo Aquisgranensem, secundo Mediolanensem corona: & hoc ante Imperatorem duntaxat, qui jam Imperialibus est infulis decoratus, quas gestabunt aliqui Principes inferiores, ad hoc per Imperatorem juxta placitum deputandi.

Imperatrix etiam vel Regina Romanorum suis augustalibus amicta insigniis, post Regem vel Imperatorem Romanorum, & etiam post Regem Boemum, qui Imperatorem immediate subsequitur, competentis spatii intervallo, suis associata Proceribus suisque comitata Virginibus, ad locum sessionis procedat.

De officiis Principum Electorum in solemnibus Curia Imperatorum vel Regum Romanorum.

Statuimus, ut quodcumque Imperator vel Rex Romanorum solemnem Curiam suas celebraverit, in quibus Principes Electores sua deservire seu exercere debent officia, subscriptus in hys ordo servetur. Primo enim, Imperatore vel Rege ipso in sede Regia sive Solio Imperiali sedente, Dux Saxonie officium suum agat hoc modo. Ponetur enim ante edificium sessionis Imperialis vel Regie, acervus avene tante altitudinis, quod pertingat usque ad pectus, vel antelam equi, super quo sedebit ipse Dux, & habebit in manu baculum argenteum, & mensuram argenteam, que simul faciant in pondere duodecim marcas argenti, & sedens super equo, primo mensuram eandem de avena plenam accipiet & famulo primitus venienti ministrabit eandem. Quo facto, figendo baculum in avenam recedet, & Vicemarescallus ejus, puta de Pappenheim, accedat, vel eo absente Marescallus Curie ulterius avenam ipsam distribuet.

Ingresso vero Imperatore vel Rege, ad mensam, Principes Electores Ecclesiastici, videlicet Archiepiscopi, stantes ante mensam cum ceteris Prelatis, benedicent eandem, secundum ordinem, qui circa hec eis in superioribus est prescriptus, & benedictione completa, iidem Archiepiscopi omnes, si adsunt, alioquin duo, vel unus, Sigilla & Typaria Imperialia sive Regalia a Cancellario Curie recipient, eoque, in cujus Archicancellariatu Curiam ipsam celebrari continget, in medio procedente, & aliis duobus ex alterutro latere sibi junctis, Sigilla & Typaria ipsa, omnes quidem baculum, in quo suspensa fuerint, manibus contingentes, ea portabunt, & ante Imperatorem vel Regem reverenter ponant in mensa. Imperator vero, sive Rex, eadem ipsis statim restituet, & in cujus Archicancellariatu hoc fuerit, ut prefertur, is majus Sigillum collo appensum usque ad finem mense gestabit, & deinceps donec ad hospicium suum perveniat ab Imperiali, sive Regali Curia

equitando. Baculus vero, de quo premittitur, esse debet argenteus, duodecim marcas argenti habens in pondere: cuius tam argenti quam pretii partem terciam unusquisque Archieporum ipsorum persolvet. Et baculus ipse protinus una cum Sigillis & Typariis debet Cancellario Imperialis Curie assignari in usus suos beneplacitos convertendos. Postquam autem is, quem ordo tetigerit, portando Sigillum majus ab Imperiali Curia ad hospitium suum redierit, ut prefertur, statim Sigillum ipsum, per aliquem de suis familiaribus, predicto Imperialis Curie Cancellario remittet super equo, quem juxta proprie dignitatis decenciam & amorem, quem ad Cancellarium Curie gesserit, ipsi Cancellario tenebitur elargiri.

Deinde Marchio Brandemburgen Archicamerarius, accedat super equo, habens argenteas pelves cum aqua in manibus, ponderis duodecim marcarum argenti, & pulcrum manutergium, & descendens ab equo dabit aquam Domino Imperatori vel Regi Roman manibus abluendis.

Comes Palatinus Rheni intrabit similiter super equo, habens in manibus quatuor scutellas argenteas, cibus impletas, quarum quilibet tres marcas habeat in statera, & descendens ab equo portabit & ponet ante Imperatorem vel Regem in mensa.

Post hoc Rex Boemie, Archipincerna, veniat similiter super equo, portans in manibus Cuppam seu cifum argenteum, ponderis duodecim marcarum, coopertum, vino & aqua permixtum impletum, & descendens de equo, cifum ipsum Imperatori vel Regi Roman porriget ad bibendum.

Sicut autem haecenus observatum fuisse comperimus, ita statuimus, ut peractis per Principes Electores Seculares predictis eorum officiis, ille de Falkenstein Subcamerarius equum & pelves Marchionis Brandemburgen pro se recipiat. Magister Coquine de Nortemberge equum & scutellas Comitum Palatini: Vicepincerna de Limburg, equum & cifum Regis Boemie: Vicemarescallus de Pappenheim equum, baculum & mensuram predictam Ducis Saxonie. Si tamen ipsi in Curia Imperiali seu Regali presentes existant, & eorum quilibet in officio suo ministret. Si vero ipsi, vel eorum aliqui a prefata Curia se duxerint absentandos: ex tunc Imperialis & Regalis Curie cottidiani ministri, vice absentium, puta quilibet in loco ejus absentis, cui in vocabulo, seu officio communicat, sicut geret officium, sic tollat in premissis & fructum.

Imperialis insuper mensa vel Regia sic debet aptari, ut ultra alias aule tabulas sive mensas in altitudine sex pedum sit altius elevata, in qua preter Imperatorem Roman duntaxat, vel Regem, die solemnis Curie nemo penitus collocetur. Sedes vero & mensa Imperatricis sive Regine parabitur in aula ita, quod ipsa mensa tribus pedibus Imperiali sive Regali mensa sit
bas.

bassior, & totidem pedibus eminentior supra sedes Principum Electorum, qui Principes suas inter se in una eademque altitudine sedes habebunt & mensas. Infra Sessionem Imperialem mense pro septem Principibus Electoribus Ecclesiasticis & Secularibus preparentur, tres videlicet a dextris, & tres alie a sinistris, & septima directe versus faciem Imperatoris vel Regis, sicut superius in capitulo de sessionibus & ordine Principum Electorum per nos est clarius diffinitum; ita etiam quod nullus alius, cujuscumque dignitatis vel status existat, sedeat inter ipsos, vel ad mensas eorum. Non liceat autem alicui predictorum secularium Principum Electorum, peracto officii sui debito, se locare ad mensam sibi paratam, donec alicui suorum Conprincipum Electorum ejus officium restat agendum. Sed cum aliquis eorum vel aliqui ministerium suum expleverint, ad preparatas sibi mensas trans-eant, & juxta illas stando expectent, donec ceteri ministeria sua expleverint supradicta, & tunc demum omnes & singuli pariter ad mensas sibi paratas se locabunt.

Invenimus etiam ex clarissimis relatibus & tradicionibus antiquorum, illud a tempore, cujus contrarii jam non habetur memoria, per eos, qui nos precesserunt feliciter, esse jugiter observatum, ut Regis Romanum futuri Imperatoris in Civitate Frankenfordie celebraretur Eleccio, & prima Coronacio Aquisgrani, & in oppido Nurnberg prima sua Regalis Curia haberetur. Quapropter certis ex causis etiam futuris premissa servari debere temporibus declaramus, nisi premissis omnibus, seu eorum alicui, impedimentum legitimum obviaret.

Quandocumque insuper aliquis Princeps Elector Ecclesiasticus vel etiam Secularis justo impedimento detentus, ad Imperialem Curiam vocatus venire non valens, Nuncium vel Procuratorem, cujuscumque dignitatis vel status transmitterit, missus ipse, licet loco mittentis juxta datum sibi ab eo mandatum admitti debeat, in mensa tamen vel sede, que illi qui ipsum transmittit deputata fuit, non sedebit.

Preterea consummatis hys que in Imperiali qualibet curia sive Regali fuerint pro tempore disponenda, recipiet Magister curie pro se totum edificium, seu ligneum apparatus Imperialis sive Regie sessionis ubi sederit Imperator vel Rex Romanus cum Principibus Electoribus ad celebrandas solemnes curias & feuda, sicut permittitur, Principibus conferenda.

Decernimus hoc Imperiali Edicto, ut Principes Electores ecclesiastici & seculares, dum feuda sua sive regalia ab Imperatore vel Rege recipiunt, ad dandum vel solvendum aliquid nulli penitus sint astricti. Nam pecunia, que tali pretextu persolvitur, officiat debetur. Cum ergo ipsi Principes Electores cunctis Imperialis Curie presint officiis, suos etiam habentes in

officiis hujusmodi substitutos, datos ad hoc a Romanis Principibus & dotatos, videretur absurdum, quod substituti Officiales a suis superioribus quocunque quesito colore exenia postularent: nisi forte ipsi Principes Electores sponte & liberaliter hys aliquid largirentur. Porro ceteri Principes Imperii Ecclesiastici vel Seculares, dum predicto modo eorum aliquis feuda sua ab Imperatore Romanum suscipit vel a Rege, dabit Officialibus Imperialis sive Regalis Curie sexaginta tres marcas argenti cum uno fertone, nisi eorum aliquis privilegio seu indulto Imperiali vel Regali tueri se posset, & probare, se solutum vel exemptum a talibus aut etiam aliis quibuscumque, que solvi in suscepcione feudorum hujusmodi consuevissent. Predictarum insuper sexaginta trium marcarum & fertonis divisionem faciet Magister Curie Imperialis sive Regalis, hoc modo: Primo enim decem marcas pro semetipso reservans dabit Cancellario Imperialis sive Regalis Curie decem marcas: Magistris, Notariis, Dictatoribus, tres marcas, & Sigillatori pro cera & pergameno unum fertonem, ita videlicet: quod Cancellarius & Notarii, Principi recipienti feudum, non ad aliud quam ad dandum sibi testimonialem recepti feudi, seu simplicis investiture litteram, sint astricti. Item dabit Magister Curie Pincerne de Limburg de prefata pecunia decem marcas, Magistro Coquine de Nortemberg decem marcas, Vicemarescallo de Pappenheim decem marcas, & Camerario de Falkenstein decem marcas: Tali tamen condicione, si ipsi & eorum quilibet in hujusmodi Curis solempnibus presentialiter assunt in suis officiis ministrando. Si vero ipsi, vel aliqui eorum absentes fuerint, ex tunc officiales Imperialis sive Regalis Curie, qui talibus presunt officiis, eorum, quorum suppleant absenciam, singuli singulorum, sicut vicem, nomenque & laborem sufferunt, sic lucrum & commoda reportabunt.

Dum autem Princeps aliquis equo vel alteri bestie insidens feuda sua ab Imperatore recipit, vel Rege, equus ille seu bestia, cujuscumque speciei sit, debetur superiori Marescallo, id est Duci Saxoni, si presens affuerit. Alioquin illi de Pappenheim, ejus Vice Marescallo, aut illo absente Imperialis sive Regalis Curie Marescallo.

Cum Sacri Romani Celsitudo Imperii, diversarum nacionum moribus, vita & ydiomate distinctarum leges habeat, & gubernacula moderari, dignum est & cunctorum sapientium judicio censetur expediens, quod Electores Principes, ipsius Imperii columpne & latera, diversorum ydiomatum & linguarum differentiis instruantur, ut plures intelligant & intelligantur a pluribus, qui plurimorum necessitatibus revelandis Cesaree Sublimitati assistunt, in partem sollicitudinis constituti. Quapropter statuimus, ut illustrium Principum, puta Regis Boemie, Comitis Palatini Rheni, Ducis Saxo-

Saxonie, & Marchionis Brandemburgēn, Electorum filii, vel heredes, & successores, cum verisimiliter Teutonicum ydioma sibi naturaliter inditum scire presumantur, & ab infancia didicisse, incipiendo a septimo etatis sue anno, in Grammatica, Italica & Slavica linguis instruuntur; Ita quod infra 14 etatis annum existant in talibus juxta datam sibi a Deo gratiam eruditi; cum illud non solum utile, imo ex causis premissis summe necessarium habeatur, eo quod ille lingue ut plurimum ad usum & utilitatem sacri Imperii frequentari sint solite, & in hys plus ardua ipsius Imperii negocia ventilentur. Hunc autem proficiendi modum in premissis posuimus observandum, ut relinquatur optioni parentum in filios suos, si quos habuerint, seu proximos, quos in Principatibus sibi credunt verisimiliter successuros, ad loca sua dirigant, in quibus de hujusmodi linguagiis possint edoceri, vel in propriis domibus pedagogos, instructores & pueros consocios in hys peritos eis adjungant, quorum conversatione pariter & doctrina in linguis ipsis valeant erudiri.

HENRICUS GÜNTERUS THÜLEMARIUS

L. S. D.

HAbes heic *AUREÆ BULLÆ* Copiam originali Francofurtensi si per omnia congruentem, quam hinc Francofurtum abiens d. 13. ac seqq. Sept. anni 1681 in Curia (quam Germ. Römer dicunt) præsente Amplissimi Senatus Archivario, Nobilissimo Domino L^{to}. Rasore, magnâ curâ confeci. Et ut tibi magis ob oculos ponerem hanc cum Authentico isto in minutissimis etiam concordare, distinctiones & orthographiam ubique retinui, quod Tibi innotescet ex vocibus: indiccione, Xpianum, eciam, fo- lempnis, ammodo, benediccio, quandocumque, dinoscitur, hys, absolu- cione, redditus, legitimus, attemptaverint, Maguntineñ, dumtaxat, Boem, Trevereñ, columpnis, Brandenburgenñ, mencio, emunitatibus, faccionis, Colonieñ, Romanñ, quociens, sententia, littera, Archiep^{us}, aliis- que, imò etiam vitia (qualia sunt cap. 2. pag. 12. lin. 3. mundum pro modum cap. 24. pag. 29. lin. 8. metiuntur pro metuuntur pag. 29. lin. 32. primo pro premio) manere passus sum. Quoniam etiam in dicto Originali nulla diphthongus æ vel œ reperitur, ideo non miraberis, si heic pro curiæ & Cæsareæ semper leges curie & Cæsaree, pro poena offendes pena &c. &c. Capita quoque quia non omnia in Autographo isto numeros adscriptos ha- bent, hinc in Apographo hoc idem observavi. Denique non Te turbabit, quod licet quoad rubricas viginti & quinque sint Aureæ Bullæ Capita, in fronte tamen heic tantum XXI. Capitum syllabum videas, si consideraveris idem in sæpe memorato Originali Francofurtensi occurrere. Ne verò ullus Tibi circa dicta scrupulus maneat, en! supra laudati Domini Archi- varii Francofurtani, quod subjicimus, testimonium. Tu H. L. laborem nostrum hac in parte adhibitum æqui bonique consule, atque certè confide, hoc, quod nunc edimus, esse accuratissimum & Originali Francofurtensi convenientissimum omnium, quæ unquam prodierunt, Aureæ Bullæ exem- plar. Faciem grandiusculi sigilli aurei authentice huic Caroli IV. San- ctioni adpensi ut melius cognoscas, illud à pictore summâ diligentia depi- ctum æri que incisum aversa Tituli pagina imprimi curavi. Vale. Scrib. in Academia Heidelbergensi Mense Febr. anno Xϰiϰovoviac 1682.

Bene-

Benevolo Lectori

Salutem Plurimam dicit

HERMANNUS CHRISTIANUS RASOR

J. U. Lic. Inclytæ Reip. Moeno - Francofurtensis Archivarius.

Palam hâc meâ allocutione admonendus es, quod cum Excellentissimus Dominus *Thülemarius* AUREAM BULLAM à Gloriosissimo Imperatore CAROLO IV Electoribus & Statibus Imperii reliquis adfidentibus conditam denuo prelo submittere sibi proponeret, nihil magis in votis habuerit quàm ut præsentem editionem adhibita in emendandis erroribus vetustitatis solertiâ vero suo *Authentico*, jam per aliquot Seculorum spacium in inclyta Francofurtensium Republica fideliter asservato, conformem & correspondentem redderet, cujus itaque voti postquam indultu Nobilissimi atque Perstrenui Domini Consulis Senioris ibidem nuperis autumnalibus nundinis particeps factus, non solum *Authenticum* dictæ *Bulle* coram intuitus est, sed etiam, me officii ratione præsentem, utriusque operâ factum, ut nunc præsens copia vero Sigillato Originali, habitâ diligenti Collatione, concordet atque ad verbum respondeat. Quod ego in rei fidem atque testimonium publicâ hâc confessione, etiam atque etiam id expetente prælaudato Domino Editore, agnosco atque profiteor, insuperque de opere hoc bene atque laudabiliter suscepto finemque optatum sine dubio assecuturo, animitus congratulor. Datum Francofurti 9. Februarii 1682.

K

ΠΡΟ

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΙΣ

ad

Exactissimum AUREÆ BULLÆ

Editorem.

Non Deus obstat, abi; nitido radiantia villo
 velleræ cum Minyis pete, sicut clarus Jason:
 Nam iuvat & Rhenum Pegasæa puppe secare,
 nec culpanda ratis, rapidas per Phasidos undas
 quæ Regem accessit, Phryxæaque velleræ poscens
 ad facinus molita vias fuit: Inclute Nauta,
 accedis Regem Carolum, quò divite præda
 non Peloponnesum Tua virtus occupet; ipsum
 sed Themidis regnum teneat, sub fronte serena.
 Remorum assurgit studio Parnassia pubes,
 Te salvare iubens; legum victrixque carina
 quam varios edet plausus, quæ gaudia mentis
 frontis oliva dabit? nec rugas cordis in ullo,
 nec mendicatum vultum, facièmve dolosam
 Invidia metues: quid enim commisit Jason
 Noster? an auricomo spoliatis vellere Colchis
 Prædo potens pœnas, vel laudes jure meretur
 Occidat ingratus, Siculo latretque profundo
 Scylla rapax! redamans, gremioque in Jasonis hærens
 Dia Themis sequitur. Quondam mea pectora movit,
 his ut versiculis nomen testarer amici:

* * *

Posthac nec † restuo circumsona gurgite THULE
 nec gravis ille * dies MARIUS quo mœnia victor
 corripuit, nostrum dirimet, vel vincet amorem!

† Stat. lib.
 v Sylv. 1.
 vers. 91.
 * Lucan.
 lib. 11.
 vers. 99.

scrib. Norimbergæ

CHRISTOPH. ARNOLDUS
 Hist. Orat. Poëf. & Gr. Ling. P.P.

92) 0 (25

AB 60 537

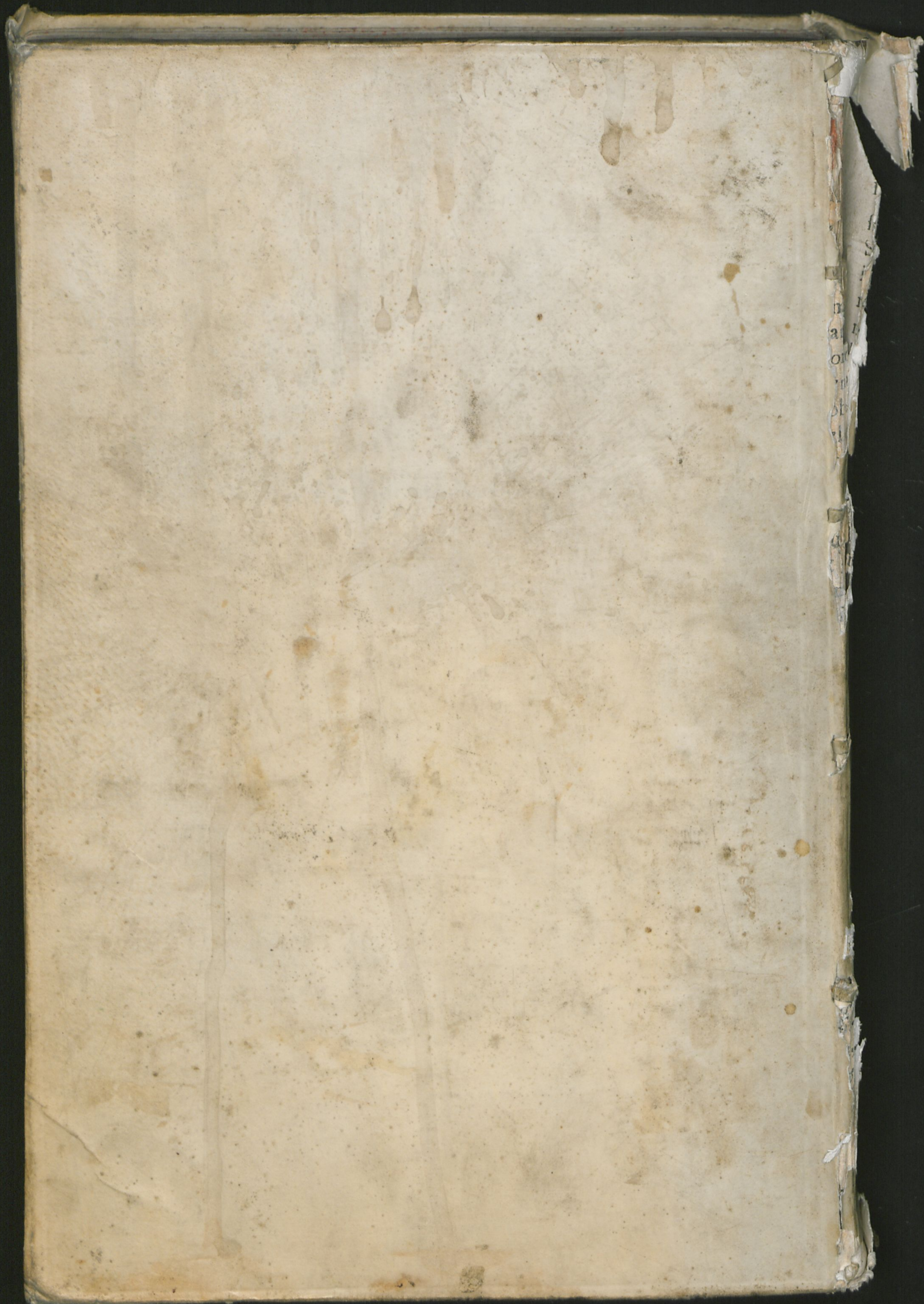
ULB Halle 3

005 996 007

VD 17

AUREA BULLA KAROLI QUARTI

IMPERATORIS

rimbergæ

&

Metis

IO MCCCLVI

SANCITA

ex

OGRAPHO

amigeratissimo,

quod

-Francofurtensis Archivio

anctè adservatur,

& diligenter Anno 1681

descripta & edita

ab

CO GÜNTERO

JULEMARIO.

Tertium recusa

M DC XCVII.

